

Mizera T. 1994. *Birds of Prey in Poland - The current situation*. Newsletter of the World Working Group of Birds of Prey and Owls (WWGBP), 19-20: 16-18.

Mrugasiewicz A. 1984. *Bielik (Haliaeetus albicilla) w dolinie Baryczy*. Dolina Baryczy 3: 3-27.

Tomiałojć L. 1990. *Ptaki Polski - rozmieszczenie i liczebność*. PWN, Warszawa.

Stanowisko puchacza *Bubo bubo* na Opolszczyźnie

Góry Opawskie położone na południowym krańcu Opolszczyzny stanowią północną krawędź - położonych w Republice Czeskiej - Jesioników. Rozciągają się one w Polsce na długości około 17 kilometrów, a najwyższym wzniesieniem jest Biskupia Kopa (889 m n.p.m.), która ma silnie rozczłonkowany grzbiet. Znaczną część tych gór pokrywają lasy (ok. 3800 ha) (Kopij 1994).

W Górach Opawskich wyróżniono dotychczas 9 zespołów leśnych oraz wykazano obecność ponad 800 gatunków roślin naczyniowych (Krawiecowa i in. 1963, Kuczyńska 1973). Dominującym typem siedliskowym jest las mieszany górski (53,7% powierzchni leśnej), a w składzie gatunkowym dominuje świerk *Picea abies* (48,7% powierzchni) i dąb szypułkowy *Quercus robur* (19,3%). Na terenie Gór Opawskich w 1988 r. powołano Park Krajobrazowy. W latach 1990-1992 na obszarze parku i jego otuliny (łącznie 9680 ha) prowadzono obserwacje ornitologiczne, notując 99 gatunków ptaków lęgowych i 5 prawdopodobnie lęgowych (Kopij 1994). 23.03.1995 r. o godz. 7¹⁵ podczas prowadzenia obserwacji terenowych odnotowano odzywającego się głosem godowym samca puchacza. Obserwacja miała miejsce w 105-letnim borze świerkowym na wysokości około 850 m n.p.m. Jednego ptaka ponownie widziano w nocy w młodniku 29.06. tego roku. Obserwacji tej dokonano około 70 m od miejsca poprzedniego stwierdzenia.

W jesieni 1995 r. grzybiarze znaleźli martwego puchacza niedaleko od miejsca wcześniejszych obserwacji. Podczas preparacji okazało się, że padły ptak był samicą. Za zgodą Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody okaz ten został spreparowany i umieszczony w sali edukacyjnej Zarządu Parku. W marcu 1996 r. ponownie z zastosowaniem stymulacji głosowej za pomocą magnetofonu wyszukiwano puchacza, lecz próby te nie powiodły się. Pomimo to w jesieni tego roku, pod drutami wysokiego napięcia wśród pól uprawnych, znaleziono martwego osobnika (o nie ustalonej płci), ok. 9 km od wykrytego w poprzednim roku rewiru. Dwukrotna obserwacja ptaka w tym samym miejscu w przeciągu 3 miesięcy oraz fakt stwierdzenia zarówno samca, jak i samicy upoważniają do wyciągnięcia wniosku, iż teren ten zasiedliła para puchaczy. Byłby to obecnie jedyny na

Opolszczyźnie rewir pary tego gatunku. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat gatunek ten został odnotowany tylko w styczniu 1986 r. koło Tułowic, gdzie znaleziono martwego ptaka, a w kwietniu raz słyszano odzywającego się osobnika (Dyrcz i in. 1991). W trakcie obserwacji ornitologicznych prowadzonych w Parku Krajobrazowym Gór Opawskich (Kopij 1994) nie odnotowano obecności puchacza. Również w latach wcześniejszych nie było jakichkolwiek oznak występowania tego gatunku w tym regionie (Pax 1925, Dyrcz i in. 1991 r.). Fakt wykrycia stanowiska puchacza w woj. opolskim wymaga podjęcia konkretnych działań ochroniarskich. Pomimo znalezienia 2 martwych osobników, należy w dalszym ciągu efektywnie poszukiwać zajętych na terenie parku terytoriów. W razie wykrycia stacjonarnej pary konieczne wydaje się utworzenie strefy ochronnej obejmującej potencjalne lub rzeczywiste miejsce lęgu. Powinna ona obejmować nadto miejsca najbardziej preferowane przez ptaki.

Warto wspomnieć, iż zaledwie kilka-kilkanaście kilometrów za granicą, po stronie czeskiej, puchacze są od dawna ptakami lęgowymi (Štastný i in. 1987), a stan liczebny całej populacji w tej Republice szacuje się na 600–950 par.

Według „Polskiej czerwonej księgi zwierząt” puchacza zakwalifikowano do rzadkich gatunków (kategoria R) – o dużym ryzyku wyginięcia. Stan populacji puchacza w Polsce nie budzi poważnych obaw, a w ostatnich latach stwierdzono wyraźny trend wzrostowy, który może po części wynikać z intensywniejszych kontroli terenowych. W latach 1965–1984 liczebność tego gatunku w naszym kraju szacowano na 130–150 par, z czego m. in. 40–45 par na Pomorzu i 40 w Karpatach (Profus 1992), natomiast w ostatnich latach na 160–180 par (Jakubiec, Profus 1995, Pugaciewicz 1995). Dawniej do głównych przyczyn wymierania tego gatunku należało wybieranie jaj i piskląt oraz odstrzał ptaków dorosłych. Obecnie do wzrostu śmiertelności ptaków, a zatem do regresu przyczyniają się zasadniczo: nie zabezpieczone transformatory i słupy elektryczne średniego i wysokiego napięcia, kolizje z drutami sieci energetycznych i niepokojenie wysiadujących ptaków (Profus 1992, Pugaciewicz 1995).

Grzegorz Hebda

PIŚMIENNICTWO

Dyrcz A. i inni 1991. *Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna*. Wrocław.

Hebda G., Blaik T. 1996. *Awifauna lęgowa Parku Krajobrazowego Gór Opawskich*. Mpis, Zarząd Opolskich Parków Krajobrazowych.

Jakubiec Z., Profus P. 1995. *Sytuacja europejskich populacji puchacza *Bubo bubo**. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 51, 1: 105–107.

- Kopij G. 1994. *Awifauna lęgowa Parku Krajobrazowego Góry Opawskie*. Chrońmy Przyr. Ojcz. 50, 1: 26–31.
- Krawiecowa A., Kuczyńska T., Gołowin S. 1963. *Rośliny naczyniowe Gór Opawskich*. Acta Univ. Wratis., Prace Bot. 1: 3–134.
- Kuczyńska 1973. *Stosunki geobotaniczne Opolszczyzny. Zbiorowiska leśne*. Acta Univ. Wratis., Prace Bot. 15: 1–92.
- Pax F. 1925. *Wirbeltierfauna von Schlesien*. Berlin.
- Profus P. 1992. *Puchacz – Bubo bubo*. W: *Polska czerwona księga zwierząt* (red. Głowaciński Z.). PWRiL, s. 195–198, Warszawa.
- Štastný K., Randík A., Hudec K. 1987. *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77*. Academia, Praha.

Wpływ zamknięcia jaskini na populację zimujących w niej nietoperzy – na przykładzie Jaskini Białej

Nietoperze podczas hibernacji są wrażliwe na wahania czynników klimatycznych panujących w ich podziemnych schronieniach. Zmiany wprowadzone przez człowieka w naturalnych lub sztucznych podziemiach często powodują zaburzenie ich mikroklimatu. Może to prowadzić do spadku lub wzrostu liczebności zimujących w nich nietoperzy, zależnie od preferencji termicznych poszczególnych gatunków. Problem ten nabiera szczególnego znaczenia wobec nasilającej się tendencji do zabezpieczania otworów jaskiń Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej za pomocą szczelnych płyt metalowych.

W ten sposób zamknięta jest Jaskinia Biała, położona na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego. Ma ona dwa otwory: pierwszy – znajduje się na poziomie dna korytarza, drugi – położony jest u wylotu 9-metrowego komina. Długość poziomych korytarzy wynosi 75 m.

Pierwotnie swobodny przepływ powietrza pomiędzy otworami powodował znaczne wahania temperatury, a zimą wychładzanie przyotworowej części jaskini poniżej 0°C. W głębszych partiach jaskini temperatura zimą zmieniała się w zakresie od +1 do +6°C (Kubisz 1982).

W listopadzie 1993 r. na zlecenie Dyrekcji Ojcowskiego PN dolny otwór jaskini został zamknięty drzwiczkami z litej płyty metalowej (Gradziński i in. 1995), co zahamowało cyrkulację powietrza. Górny otwór zabezpieczono stałą kratą.

W celu zbadania wpływu wprowadzonych zmian na hibernację nietoperzy w Jaskini Białej, zestawiałam wyniki zimowych liczeń z lat 1951–1993 (dane według: Kubisz 1982, Labocha i Wołoszyn 1994, Godawa 1994/95, M. Kosiński – dane nie publikowane) oraz własne obserwacje prowadzone podczas dwóch sezonów zimowych 1994/95 i 1995/96 (łącznie 11 kontroli).